folklor/edebiyat, cilt:20, sayı:78, 2014/2

SINIF YÖNETİMİNDE BAŞARININ ARACI: ÖNLEMSEL MODEL

Aynur Bilir*

Giriş

Bu makale, öğretmenin sınıf içinde yürüttüğü eğitim öğretim etkinlikleri sırasında oluşabilecek istenmedik davranışları önceden kestirerek, bu olumsuzlukları en aza indirmek için kullanacağı önlemsel modelin araçlarını tanıtmayı ve bu araçlarla ilgili bazı uygulama örneklerini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Okulun amacı, her çocuğun kendi öğrenme gücünü ve var olan yetenekleri içinde yetişmelerini sağlayarak, kendisine, ailesine, topluma ve insanlığa yararlı birey olarak yetiştirmektir. Okuldan uzaklaşma ve soğuma ise, topluma uyumsuz, sorunlu bir bireyin katılmasına neden olur.

Öğrenci, öğrenmek için gereksinim duyduğu ve öğrenme sonucunda gerçekleştirebileceği bir kişisel amacı algıladığı ölçüde öğrenmeye katılmaya güdülenir. Bunun yanında, sınıfta dersin etkin ve verimli bir şekilde işlenmesini engelleyen ya da kesintiye uğratan; derse hazırlıksız gelme, ders dinlememe, sınıfta amaçsız dolaşma,

* Yrd.Doç.Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi ABD.

gürültü yapma, arkadaşlarının ilgisini dağıtma gibi davranışlarla da karşılaşılır. Eğitim öğretimin amacına ulaşmasını engelleyen bu tür davranışlar istenmedik davranışlardır. Bunların pek çok nedenleri vardır.

Bu nedenlerin bir kısmı öğrencinin kendisi, ailesi ve çevresi ile ilgili iken, bir kısmı da öğretmen ve okul ortamı ile ilgilidir. Bu bakımdan öğretmenin istenmeyen davranışlarla başa çıkabilmesi için öncelikle istenmeyen davranışların kaynağının kime, nereye ait olduğunu ve nedenlerini bilmesi beklenmektedir.

Sınıf yönetiminde başarının temel etkeni hiç kuşkusuz öğretmendir. Öğretmen mesleki yönden iyi yetişmiş özellikle de öğrenci tanıma teknikleri konusunda yeterli ve yetkin olmalıdır. Öğrencilerini tüm yönleriyle yakından ve derinliğine tanımayan bir öğretmenin meslek yaşamında ve sınıfını yönetmede başarılı olması güçleşmektedir.

Bir öğretmenin öğrencilerini yetiştirmedeki başarısı kuşkusuz, onun sınıf yönetimindeki başarısına bağlıdır. Öğretmen bu başarıyı geleneksel anlamda sınıfta sıkı disiplin uygulayarak, öğrencileri sindirip edilgen kılarak sağlayamaz. Eğitimin temel amacı birey olarak öğrenciyi özgürleştirmektir. Bu da sevgiye dayalı oluşturulacak güven ortamlarında gerçekleşebilir. Ancak bunu sağlamak çoğu kez kolay olmaz. Çünkü öğretmen sınıf içinde sık sık istenmedik davranışlarla karşılaşır ve bunlarla başa çıkma yollarını uygulamak zorunda kalabilir.

Öğretme ve öğrenme etkinliklerinin verimli olabilmesi için öğretmenin, dersin işlenişini olumsuz olarak etkileyebilecek davranışları ortaya çıkmadan önce önlemeye yönelik bazı önlemler alması gerekmektedir. Sınıfta oluşan istenmedik davranış biçimlerinin ve kaynağının çok çeşitli olması nedeniyle pek çok sınıf yönetimi modellerinden yararlanır. Başar (1999) bu modelleri; tepkisel, önlemsel, gelişimsel ve bütünsel olarak gruplandırmaktadır. Sınıfta öğretmenin yönetim anlayışına, derse, konuya, amaçlara, öğrencilere ve ortamın özelliklerine göre farklı modeller seçilir ve uygulamaya yer verilir.

Sınıf Yönetimi Modellerinin Amaç ve İşlevleri

Sınıf yönetme konusunda farklı bakış açıları, farklı yaklaşımlar ve farklı modeller bulunmaktadır. Bunların her birinin insana, eğitime ve bu bağlamda öğretmen-öğrenci ilişkilerine bakış açıları farklı farklıdır. Günümüzde uygulamalarda en çok karşılaşılan sınıf yönetimi modellerin amaç ve işlevleri çizelge 1'de özetlenmiştir*.

Çizelge-1
Sınıf Yönetimi Modellerinin Amaç ve İşlevleri

Model	Sınıf Yönetimi Modellerinin Amaç ve İşlevleri
Tepkisel Model	*Tepkisel model*; istenmeyen bir düzenleme sonucuna veya bir davranışa tepki olan sınıf yönetim modelidir. Modelin uygulanma amacı, öğrenme, öğretme süreci sırasında sınıfta ortaya çıkan istenmeyen bir durum ya da davranışın değiştirilmesidir. Genellikle istenmeyen sonuç-tepki şeklinde işler ve düzen sağlayıcı ödül- ceza türü etkinlikleri kapsamaktadır. Yaygın olarak bu etkinlikler, gruptan çok, bireye yöneliktir. Bu modelin en zayıf yönü ise, her tepkinin yeni bir karşı tepki doğurur olmasıdır. Öte yandan bu modele sık başvurmak zorunda kalan bir öğretmenin, sınıf yönetimi becerilerinin yeterli olmadığı, diğer sınıf yönetimi modellerini gereğince kullanmadığı söylenebilir.
Önlemsel **Model**	***Önlemsel*** *model;*Bu makalenin konusunu oluşturan ***önlemsel*** model ise, öğretmenin sınıfta ortaya çıkabilecek istenmeyen durum ya da davranışları önceden kestirerek önlemler almasını içerir. Sınıf sorunlarının ortaya çıkmasına olanak vermeyen bir düzenleniş ve işleyiş oluşturarak tepkisel modele duyulacak gereksinimi azaltmayı amaçlar. Bu nedenle sınıf etkinlikleri, "kültürel sosyalleşme süreci" olarak ele alınır. Model bireyden çok gruba yöneliktir. Modelin başarısı, eğitim etkinlikleri öncesi, kolaylaştırıcı, düzenleyici, pekiştirici ve uzaklaştırıcı gibi çok yönlü düzenlemelerin yapılmış olmasına bağlıdır.
Gelişimsel Model	*Gelişimsel model;* Sınıf yönetiminde öğrencilerin fiziksel, duygusal, deneyimsel gibi alanlardaki gelişim düzeylerinin gerektirdiği uygulamaların gerçekleştirilmesini esas alır. Bu süreçte öğrenciler, nasıl öğrenci olunacağını, kim olduklarını, nasıl davranmaları gerektiğini anlamaya başladıkları, yavaş yavaş sosyalleştikleri, ana-baba ve yetişkinlerin etkisinin giderek azaldığı, buna karşın arkadaş ve akran gruplarının etkisinin giderek arttığı dönemlere ilişkin gelişim özellikleri gösterirler. Öğretmen, öğrencilerin gelişim sürecini ve davranış özelliklerini bilir ve ona uygun davranır ise sınıf yönetiminde de başarılı olur.
Bütünsel Model	*Bütünsel model;* İstenen davranışlara ulaşmak için, istenmeyenlerin ortadan kaldırılması söz konusudur. Bireye olduğu kadar, gruba da yönelme vardır. Bütünsel modelin uygulanışında, sınıfın çevresinin, sınıf içine etkisi göz önünde bulundurulur. Modelin çevre boyutunda, okul-aile ve boş zaman etkinliklerinin yer aldığı arkadaş çevresi vardır.

*Kaynak: Başar,H.(1999) Sınıf Yönetimi ss.14-16'dan uyarlanmıştır.

Sınıf Yönetiminde Önlemsel Modelin Temel Unsurları

Öğrenciyi Tanıma

Sınıf yönetiminde başarılı olmanın ilk adımı, öğretmenin öğrencilerini tanıma isteği ile başlar. Öğretmenin öğrencileri hakkında öğrenci tanıma tekniklerine göre sistematik incelemeler yapması kayıtlar tutması ve bunlardan eğitim öğretim etkinliklerinde yararlanması onun sınıf yönetimi başarısını artıracaktır. Öğrencinin çok yönlü gelişimini sağlamak, plan-programı hazırlamak, öğretim ortamını düzenlemek için öğrenciler hakkında sistematik kayıtlara ihtiyaç vardır. Öğrencinin içinde yaşadığı yakın ve uzak çevresi, aileleri, akademik başarıları, ilgileri, zihin yetenekleri, sağlık durumları hakkında yeterli bilgi sahibi olması beklenmektedir.

Böylece öğretmen, öğrencilerinin gelişmeye açık, güçlü ve zayıf yönlerini bilir, buna göre derslerini, etkinliklerini öğrencilerin ihtiyaçlarına göre düzenler. Onların söylediği veya yaptığı herhangi bir şey karşısında şaşırmaz ve hayal kırıklığına uğramaz. Böylece karşılaşabileceği istenmedik durumları da önlemiş olacaktır.

Öğretmenin Hazırlığı

Anten'e göre (1952;327) "işi için iyi hazırlanmak, rasyonel faaliyetin baş şartıdır". Öğretmenin işi ile ilgili hazırlığı, genel ve özel olmak üzere iki şekilde olmaktadır.

Öğretmenin Genel Hazırlığı: Geniş bir genel kültüre, sağlam bir alan bilgisine güçlü bir pedagojik formasyona sahip olmak, eğitim -öğretimde başarının önkoşuludur. Bu yeterlilikler meslek öncesi ve meslek içinde kazanılan yeterliliklerdir.

Öğretmenin kendi alanına ilişkin bilgileri öğrenciye kazandırabilmesi, onların öğrenmeye karşı ilgilerini harekete geçirip bunu karşılayabilmesi için alan bilgisinin güçlü olmasını gerektirir. Alan bilgisi yetersiz olan öğretmenlerin başarılı olması için meslek bilgisi bir başka deyişle pedagoji bilgisi beklenen yeterliliği sağlayamaz. Ayrıca, pedagojik formasyon yanında genel kültür bilgisine de ihtiyaç vardır. Bu demektir ki öğretmenin yeterli alan bilgisi, meslek bilgisi ve genel kültür bilgisi birbirini tamamlayan, biri olmaz ise diğerlerinin de eksik kalacağı yeterliliklerin tümüne sahip olması gerekliliği vardır.

Öğretmenin Özel Hazırlığı: Öğretmenin genel hazırlığı yanı sıra sınıfını başarı ile yönetebilmek için daha özel hazırlığa ihtiyacı olacaktır. Mesleğe yeni atanmış öğretmenlerin, eğitim-öğretim yaşamının başlangıcında, acemilik döneminde, derslere önceden hazırlanarak ve bir etkinlik planı yaparak girmesi işlerini kolaylaştıracaktır.

Deneyimli öğretmenlerin de deneyimlerine güvenerek derslerini hazırlamaksızın irticalen veren, ya da senelerden beri verdiği dersleri hiçbir değişiklik yapmaksızın sürekli tekrar ederler ise, öğretim etkinliğini canlı ve verimli kılmasına olanak yoktur (Anten,1952:329).Bu hazırlıklar öğretmenin sınıfta karşılaşması olası istenmedik durumları ve davranışları önlemeyi sağlamış olacaktır.

Bu hazırlık çabası her kademedeki ve her tür okul öğretmeni için geçerlidir. Örneğin, birleştirilmiş sınıflı köy okullarında derslerin öğretimi öğretmenli ve ödevli (öğretmensiz)

olmak üzere iki şekilde yürütülür. Bu sınıfları okutan öğretmenlerin hazırlıkları ve sınıf içi öğretim uygulamaları normal öğretim yapan sınıflardan bazı farklılıklar göstermektedir. Örneğin aynı derslikte bir ya da birkaç sınıfla öğretmenli ders işlenirken, bir ya da birkaç sınıf ödevli (öğretmensiz) çalışma yapmak zorundadır. Öğretmen her iki etkinliği de planlamak ve yürütmek durumundadır. Ders işleyeceği sınıf ya da sınıflarla çalışmaya başlamadan önce, kendi kendine çalışacak sınıfların çalışmalarını öğrencilerle birlikte planlar, Yapacakları etkinlikleri nasıl yapacaklarını, yararlanacakları kaynakları, araç ve gereçleri öğrencilere açıklar, öğrencilerde yapacakları etkinliklere karşı ilgi uyandırır. Ödevli (öğretmensiz) geçen derslerde, öğretmen, bir şekilde olanak ve fırsatlar yaratıp zaman ayırarak, kendi kendine çalışan öğrencilerin nasıl çalıştıklarını, ne yaptıklarını, iş ve ödevlerini kontrol eder, gerekli düzeltmeleri yapar ve değerlendirir.(Tekışık ve Mıhçı,1966:79).

Aynı derslikte bir ya da birkaç sınıfla öğretmenli ders işlenirken, bir ya da birkaç sınıf ödevli (öğretmensiz) çalışma yapması oldukça iyi hazırlanmayı, planlamayı ve ders işlemeyi gerektirir. Aksi halde, öğrenciler gelişigüzel davranır, zaman boşa harcanır, tembellikler ve istenmedik davranışlar baş gösterir, sınıfın çalışma düzeni bozulur ve çalışmalardan arzu edilen verim alınamaz.

Sınıf Kuralları Oluşturma

Sınıftaki ilişkiler oldukça karmaşıktır. İlişkilerin karmaşıklığı, onları kural koyarak düzene sokmayı gerektirmektedir(Brophy,1988). Sınıf içi öğrenme ve öğretme etkinliklerinin kesintiye uğramadan istenen başarının sağlanması ve aynı zamanda öğrencilerin kendi kendilerini yönetme becerisini kazanmaları için sınıf düzenini sağlayıcı normlarının öğrencilerle birlikte oluşturulması gerekir. Bu kurallar uygulanabilir türden olmalıdır. Eğer kurallar, gereksiz olarak algılanırsa, öğrencilerin onlara uyma olasılığı azalır(Çelik,2007:274)

Kurallar genellikle uygun öğrenci davranışları ile uygun olmayan öğrenci davranışlarının yazılı anlatımıdır(Ayhan,2000:190). Bir başka deyişle kurallar, öğrencinin davranışına yön vererek, sınıf içi işleyişi düzenlemeyi amaçlar. Nelerin nasıl yapılmasının iyi olacağını, kendisinden nelerin beklendiğini, uyulmadığında ne gibi sonuçlarla karşılaşacağını göstermesi bakımından önem taşırlar.

Cangelosi, (1988) eğer öğrenci kendisinden nelerin beklendiğini, neleri yapmasının istenmediğini ve bunların sonuçlarını önceden bilirse, davranışlarını düzenleme yoluna gideceğini belirtmektedir. Sınıf kurallarından istenilen yararın sağlanabilmesi için, kuralları belirlerken bazı ilkelerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Birinci ilke; sınıf kuralları öğrencilerle birlikte oluşturulmalıdır. Çünkü kuralların uygulanabilirliği bir ölçüde, kuralların etkileyeceği kişileri kuralların oluşumuna katılımını sağlamaya bağlıdır(Bursalıoğlu, 2002).. Bu aslında bir yönetim ilkesidir. Bu ilkeye göre sınıf kurallarını oluşturmak bir yandan öğrencilerin sınıf yönetimine katılımına olanak verirken bir yandan da demokratik sınıf ortamının oluşmasına hizmet eder.

İkinci ilke; kurallar birbiriyle tutarlı olmalı ve amaçlara ulaşmayı kolaylaştırmalıdır.

Amaçlara hizmet etmeyen kurallar gereksizdir. Gereksiz konan bir kural, diğer kuralların da gereksiz olabileceğini düşündürür(Başar,1999).

Üçüncü ilke; kurallar sayıca çok olmamalıdır. Sınıftaki her ayrıntıyı içeren uzun kurallar listesini, hatırlaması ve uygulanması zor olacaktır. Bunun yerine 4-5 ifadeyi kapsaması daha etkili olacaktır.

Kuralların aşırı katılıkla izlenmesi, tekdüzelik, can sıkıntısı, hatta haksızlık yaratır, esnekliği önler, ilişkileri mekanikleştirir, morali düşürüp sınıf iklimini bozabilir.

Öğrenmeyi sağlayıcı bir sınıf ortamının yaratılması amacıyla, kural koyma ve istenmeyen davranışların önlenmesini de içeren daha genel bir kavram ise, disiplindir. Disiplinin temel amacı, öğrenmeyi kolaylaştırmaktır. Öğrenci neyi yapıp neyi yapmayacağını öğrenir. Kurallar sınıfta istenmedik durumların ve davranışların ortaya çıkmasını önlemenin bir aracı olarak önlemsel sınıf yönetimi modelinin temelini oluşturur.

Sınıfta Gözlenen İstenmedik Davranışların Nedenleri ve Önleme Yolları

Harris'e (1991) göre, etkili bir sınıf yöneticisi olarak öğretmenin; sınıfı eğitim öğretim için hazırlaması, sınıf kural ve süreçlerini birlikte belirleyip öğretmesi, öğretimi düzenleyip sürdürmesi, öğrencilerin uygun davranmasını sağlaması beklenir. Bunu sağlayan bir öğretmenin sınıfındaki öğrencilerin olumlu davranış gösterme düzeyi yüksek, kural bozucu istenmedik davranış gösterme düzeyi düşük, böylece öğretim zamanının amaçlar yönünde kullanılma düzeyi yüksektir.

Sınıfın ilişki düzeni, eğitsel çabaları kolaylaştırıcı, onlara yardım edici olmalıdır. Öğretmenin sınıfta her şeyden önce bir güven ortamı sağlaması beklenir. Çünkü, güvenli bir ortamda, başarabilecekleri, zevk aldıkları işle uğraşan, etkinliğe güdülenmiş, sorumlu davranabilen öğrenciler, istenmeyen davranışlara pek yönelmezler. Kendi hızında ve kendi öğrenme gücüne göre bir çaba içine giren öğrenciler giriştikleri işlerde daha başarılı olmaktadırlar.

Temel görevi öğrencinin sosyalleşmesi ve toplumsal kültürü öğrenciye aktarmak olan öğretmenin, bu görevi yerine getirebilmesi için, içinde yaşadığı toplumu, kültürel özellikleri ile birlikte tanıması gerekir. Öğretmen, görev yaptığı yerleşim biriminin özelliklerini, ailelerin yaşam tarzını, değerlerini ve normlarını bilmelidir.

Örneğin, sınıfında derse hazırlıksız ve ders araç ve gereçleri(beden eğitimi için gerekli spor ayakkabısı, eşortman; Resim dersi için resim kağıdı,boya, fırça; Türkçe dersi için ders ve yardımcı kitap, sözlük; matematik dersinde iletki pergel, gönye) olmadan gelen, derste sık sık uyuklayan, arkadaşlarının ilgisini dağıtan bir öğrencisi olan öğretmen eğer öğrencisini ve onun ailesini, yaşadığı çevresini tanımıyorsa öğrencinin gösterdiği istenmedik davranışların nedenlerinden çok sonuçları üzerinde duracaktır. Oysa bu davranışların köklerinin sınıfın dışında, çevre ya da ailede olduğunu bilen bir öğretmen, nedenler üzerinde durarak sorunun çözümü için çözüm yolları arayıp bulabilir.(Bak. Çizelge-2 Bölüm III)

Öğretmen, sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarını önlemek için öncelikle öğrencilerin istenmedik davranışına neden olan olası faktörleri belirlemeli ve bu

belirlenenlere göre önlemler almalıdır. Davranışın niteliği ile davranışta bulunan öğrencinin özelliği alınacak önlemin belirleyicileri olmalıdır(Durukan ve Öztürk, 2005). Çizelge 2'de olması muhtemel istenmedik davranışlar ile bu davranışların olası nedenleri ve önlemsel modelin olası araçları yer almaktadır.

Çizelge 2
İstenmedik Davranış – Önlemsel **Model İlişkisi**

Olması muhtemel İstenmedik Davranış	İstenmedik Davranış Nedenleri	Önlemsel **Modelin Olası Araçları**
Bölüm-I *Sınıf yönetiminde boşluk olması, *Öğretmeni yok sayma *Düzensizlik, gürültü vb.	*Kuralsızlık, *Öğretmen hazırlığının yetersizliği.	*Öğretmenin özel ve genel bir hazırlık yapması, *Öğrencilerle birlikte sınıf kuralları belirleme.
Bölüm-II *Derse devamsızlık, *Derse ilgi duymama,	*Yetersiz motivasyon, *Bireysel farklılıkların gözetilmemesi *Çok sık sistem ve program değişiklikleri, gelecek planlarının alt-üst olması.	*Öğrenci tanıma tekniklerinden yararlanma. *Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin belirlenmesi. *Bireysel farklılıkların gözetilmesi, *Öğrenciye uygun araştırma projeleri oluşturulması, *Dersi ilginç hale getirmek..
Bölüm-III *Güç gösterisinde bulunma, *Arkadaşlarına ve çevreye karşı kaba (vandal) davranışlarda bulunma. *Okul içinde ve dışında çete kurma vb.	*İlgi çekme, varlığını kanıtlama, çevrenin olumsuz (kabadayı vb.) kültürel değerlerini model alma. *Akademik başarısızlığını örtme, *Gizil güçlerini yeteneklerini sergileyebileceği eğitsel ortamların olmaması.	*Okul öğrenci topluluğu, eğitsel kollar, öğrenci kulüplerinin etkinlikleri ve aile ziyaretleri ile istenmedik davranış gösteren öğrencilerin olumlu yönlerini keşfetmeye çalışmak. *Öğrencilerin kendilerini ifade edebilecekleri, müzik odası ve resim atölyesi oluşturmak. *Okulda spor ve hobi alanları düzenlemek. *Öğrencilerin gençlik merkezi ve spor kulübü gibi kontrollü alanlarla tanışması sağlanmalı.

Bölüm-IV *Derse devamsızlık etme. *Derse hazırlıksız gelme. *Derse dersin gerektirdiği araç-gereç ve ders malzemelerini(spor kıyafeti, resim malzemeleri, müzik aleti, ders kitabı vb.) getirmeme.	*Evde uygun eğitsel ortam olmaması. *Ailevi (anne-baba ya da her ikisinin hayatta olmaması, tutuklu bulunması, anne-baba ayrı, çocuğun üvey anne-baba yanında olması, gibi) nedenler *Ailenin ekonomik yönden yetersizlik içinde olması. *Utanma, arkadaşları arasında küçük düşürülme kaygısı.	*Okul yönetimi, okul rehberlik servisi ve öğrencinin ailesi ile işbirliği. *Okul aile birliği, okul ve öğrencilerini koruma derneği ile bir kamu kuruluşu olan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfından ekonomik destek sağlama. *Aile bireylerinin, halk eğitimi merkezi ve İşkur'un istihdam garantili beceri kurslarına katılması sağlanmalı, iş-güç sahibi yapılmalı,
Bölüm-V *Derse ilgi göstermeme. *Kendini derse verememe. *Derste esneme, uyuklama.	*Dersin içeriği ve işlenişi, öğrencinin ilgi ve yeteneğine, öğrenme gücüne ve hızına uygun değildir. *Öğrencinin, ailesinin geçimini sağlamak için okul dışı zamanlarda (gece) çalışma zorunda olması. *Madde bağımlısı olma.	*Öğrencinin ilgi ve yeteneklerini, bireysel farklılıklarını dikkate alan proje temelli bireysel ve grupla çalışma etkinlikleri düzenleme *Okul aile birliği ve diğer kuruluşlardan destek sağlama, *Okul rehberlik servisi, medikal ve psiko sosyal kurumları ile iletişime geçme.

Sınıf Yönetiminde İşbirliği ve Kurumsal Destek Alma

Öğretmenin kurumsal destekten yararlanabilmesi için, ilke olarak her konuda okul yönetimi ve rehberlik servisi ile kalıcı kurumsal bir işbirliği kurması beklenir. Ayrıca öğretmenin, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmek için; sorun çözme, işbirliği içinde öğrenme, etkileşimli öğrenme gibi, çeşitli yöntem ve tekniklere her zamankinden daha fazla yer vermesi gerekmektedir.

Aynı şekilde eğitim-öğretim etkinliklerini olumsuz yönde etkileyen, derse/okula devamsızlık, sosyal uyum güçlükleri ve saldırganlık gibi davranış sorunlarının çözümü ya da yönetimi, veli, öğretmen, okul yönetimi ve rehberlik servisi gibi aktörlerin işbirliğine dayalı birlikte çalışmayı gerektirmektedir.

Okul yönetimi, öğrencilerin kendilerinin ve gizil güçlerinin farkına varıp o yönde gelişimlerini sağlayacak öğrenme ve yaşantı ortamlarını hazırlamada; sınıf öğretmeni ve rehberlik servisi, öğrenciyi tanıma tekniklerini kullanarak topladıkları bilgileri, öğrenci kartekslerine düzenli işlemede, anne ve babalar, öğrencinin ilgi ve gereksinimlerini

karşılamada ortak çaba içinde olmak durumundadırlar. Öğrencinin kendi ilgi ve yetenekleri ile çevreyi, iş hayatını, meslekleri doğru ve yeterli tanımasına yardım edilerek onun, kendi ilgi ve yeteneklerine uygun (akademik ve mesleki teknik) bir programa yönelmesi sağlanabilir.

Eğitimde fırsat eşitliğinin temel ilkesi, bireyleri yetenekleri, gizil güçleri oranında başarılı kılacak olanak ve ortamları sağlamaktır. Öğrenci hizmetlerinin genel amacı da, her öğrencinin daha nitelikli bir eğitim hizmeti almasına katkıda bulunmaktır(Dönmez,2010).

Rehberlik, her bireyin –*biricik, ve tek olduğundan hareketle*- kendi yaşamında kendi yolunu, başkalarının haklarına karışmadan, seçme hakkına ve görevine sahip olduğu anlayışına dayanan demokratik ilkeyi temel alır ve bireyler için tercihler yapmaz. Rehberlik, bireylere giderek artan bir biçimde başkalarının yardımı olmadan bağımsız karar vermede ve kendi tercihlerini yapmada yetkinlik, yetenek ve becerilerini anlama, uyarma ve geliştirmeye yardım etmektir.

Okullarda yapılan rehberlik hizmetlerinin amacı, öğrencilerin kendilerini tanımalarına, karşılaştıkları öğrenme, sağlık, davranış, kültürel ve ekonomik sorunlarını gerçekçi bir yaklaşımla saptamalarına, sorunlarını çözme yeterliği kazanmalarına, uygun seçimler yaparak isabetli karar vermelerine ve kendilerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktır(Taymaz,1997:200). Bu hizmetin yürütülmesinde eğitim kurumlarına düşen sorumluluk; öğrenme güçlüğü olanlar kadar, özel öğrenme ilgi ve yeteneğine sahip olanlar için de kendilerini ve yeteneklerini tanımaları ve geliştirmeleri için gerekli ortamları sağlayarak onların kendi kendileri için yeterli olmalarının koşullarını hazırlamaktır.

Örgün eğitimde öğrencileri hedef alan rehberlik hizmeti, onların sosyal, duygusal ve kişisel yönden gelişmelerine, daha dengeli ve kapsamlı bir eğitim almalarına çalışmaktır. Öğrenciler, başkaları ile değil, kendileri ile yarışmak için cesaretlendirildiğinde ve başarı hedeflerinden ziyade öğrenme için çabaladıklarında, motivasyon ve ilerleme artmaktadır. Öğrencilerin kendi hedeflerini gerçekleştirmelerine ve başarı deneyimlemelerine yardımcı olabilmek için, öğrenme hedeflerinin ve aktivitelerinin bireyselleştirilmesi gerekmektedir (Mc Combs, ve Pope, 2010). Ancak öğrencinin ilgi ve yeteneklerine uygun düşmeyen okul ve branşlara (dal ve mesleklere) yönelmiş/ yöneltilmiş olması, etkinliklerin bireyselleştirilmesini mümkün kılmayacağı gibi, öğrencinin etkinliklere ilgisiz kalacağından sınıf yönetimini de olumsuz etkileyecektir. Bu tür olumsuzluklarla karşılaşmamak için öğrencinin, akademik ve mesleki teknik alanlara yönelmelerini sağlamada okul yönetimine, okul rehberlik servisine, sınıf ve ders öğretmenlerine, öğrencinin ailesine büyük sorumluluk düşmektedir.

Sonuç

Öğretmenin sınıf yönetiminde başarılı olabilmesi için, her şeyden önce öğrenci katılımını kolaylaştıran güvene dayalı bir öğrenme öğretme ortamı yaratmalıdır.

Öğretme ve öğrenme etkinliklerinin verimli olabilmesi için öğretmenin, dersin işlenişini olumsuz olarak etkileyebilecek davranışları önlemeye yönelik bazı önlemler alması gerekmektedir. Bu konuda öğretmenin yapabilecekleri ile birlikte, okulun kurumsal desteğini yanında hissettiğinde çevrenin var olan olanakları harekete geçirmede

önemli bir rol oynayabilir.

Sınıfta dersin etkin ve verimli bir şekilde işlenmesini engelleyen ya da kesintiye uğratan davranışların pek çok nedeni vardır. Bu nedenlerin bir kısmı öğrenci ve onun aile çevresi ile ilgili iken, bir kısmı da öğretmen ve okul ortamı ile ilgilidir. Bu bakımdan öğretmen bu konudaki çalışmalarını, ilgili taraflarla işbirliği içinde yürütmelidir.

Eğer eğitim sistemindeki karar verme yetkisine sahip olanlar, öğrenme ve öğretme etkinliklerine etki etmesi muhtemel olumsuzlukları önlemeye yönelik düzenlemeleri zamanında yapabilir ise başarı sağlanabilir. Önleyici düzenlemeler ve özellikle öğrencilerin özel öğrenme ilgilerinin karşılanması için yapılacak harcamalar, bu harcamaların yapılmaması durumunda ortaya çıkacak sorunları çözmek için yapılacak harcamalardan daha fazla olmayacaktır. Eğitimde başarı için, önleyici düzenlemelerin yapılmasında bu gerçeğin hareket noktası olarak alınması temel ilke olmalıdır.

İyi bir sınıf yönetimi öğrencilerin kendilerinden beklenen davranışların ne olduğunu anlamalarına dayalıdır. Bu nedenle dikkatlice hazırlanmış önleyici düzenlemeler öğretmenin hem beklentilerine daha kolay ulaşmasını sağlar hem de güvenli ve verimli bir ortamın yaratılmasını kolaylaştırır.

Eğitim sisteminin yapısında, öğrenci akış modellerinde ve programlarda sıkça değişiklik yapılması, öğretmen ve öğrenci başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. Eğitimdeki yeniden yapılandırma çalışmaları, eğitim planlaması ilkelerine göre yapılmalı ve önce pilot bölge ve okullarda uzun süreli deneme çalışmaları ile olgunlaştırılmalı, daha sonra denemenin olumlu sonuçları temel alınarak uygulamaya konulmalıdır.

KAYNAKÇA

Aksoy, Naciye (2008) "Sınıf İçi Kurallar" (yedinci baskı- Editör: Emin Karip) *Sınıf Yönetimi* içinde ss.11-34 Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Antel, S. Celâl (1952) ***Umumî Didaktik*.** İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 359

Aydın, Ayhan (2000) *Sınıf Yönetimi* Geliştirilmiş İkinci Baskı. Ankara:Anı Yayıncılık.

Bakioğlu, Ayşen (2009) *Çağdaş Sınıf Yönetimi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Başar, Hüseyin (1989) *Sınıf Yönetimi* Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Binbaşıoğlu, Cavit (2013) *Etkinlik Pedagojisi.* Ankara: Anı Yayıncılık

Brophy, J.ere (1988) "Educating Teachers About Managing Classroom and Students" *Teaching and Teacher Education.* Vol.4, Nr.1. ss.1-18

Bursalıoğlu, Ziya (2002) *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış.* (onüçüncü basım) Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Cangelosi, James.S.(1988) *Classroom Management Strategies.* Longman İnc. New York.

Çelik, Kazım (2007) "Disiplin Oluşturma ve Kural Geliştirme) **Etkili Sınıf Yönetimi** (Üçüncü Baskı) Editör: Hüseyin Kıran. Ankara: Anı Yauıncılık.

Durukan. Haydar ve Öztürk, H.İbrahim (2005) *Sınıf Yönetimi.* İstanbul:Lisans Yayıncılık.

Dönmez, Burhanettin (2010) "Öğrenci Hizmetleri" *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi. (Editör Servet Özdemir) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Tic.Ltd.Şti.*

Erdem,A.Riza (2011) "Sınıf Disiplini ve Kuralları" (Editö: Ruhi Sarpkaya) **Sınıf Yönetimi** içinde ss: 81-116.Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Güneş,Firdevs (2007)*Yapılandırmacı Yaklaşımla Sınıf Yönetimi***.**Ankara: Nobel Yayıncılık

Harris, Alene H.(1991) "Proactive Classroom Management: Several Ounces of Prevention" *Contemporary Education.* Vol.62.Nr.3 ss.156-160.

McCombs, Barbara L.& Pope, James E.(2010) *Ulaşılması Güç Öğrencileri Motive Etmek.* (Çev. Simge Esin) İstanbul: Prestif Yayınları.

Okutan, Mehmet (2006) *Sınıf Yönetiminde Örnek Olaylar.* (İkinci Baskı) Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Schorling, Raleigh (1953) *Orta Dereceli Okullarda Genel Öğretim Metodu ve Uygulama* (Çev: Vedide Baha Pars) İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Şimşek, Ali (2000) *Sınıfta Demokrasi* **.** Ankara: Eğitim Sen Yayınları

Taymaz, A. Haydar (1997) *Uygulamalı Okul Yönetimi. A*nkara: (Dördüncü baskı) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 1180.

Tekışık, H.Hüseyin ve Mıhçı, Cemil (1966) *Birleştirilmiş Sınıflı Köy Okullarında Öğretim* Ankara: Rehber Yayınevi

Özet

SINIF YÖNETİMİNDE BAŞARININ ARACI: ÖNLEMSEL MODEL

Okulun amacı, her çocuğun kendi öğrenme gücü ve mevcut yetenekleri içinde yetişmesini sağlayarak, kendine, ailesine, topluma, insanlık alemine yararlı bireyler olarak yetiştirmektir. Bir öğretmenin öğrencilerini yetiştirmedeki başarısı hiç kuşkusuz, onun mesleki yeterlilikleri yanı sıra, sınıf yönetimindeki başarısına bağlıdır. Öğretmenler eğitim öğretim sürecinde rol oynayan etkenlerin sınıf yönetimini nasıl etkilediğinin farkında olmak durumundadırlar.

Sınıfta öğretmenin yönetim anlayışına, derse, konuya, amaçlara, öğrencilere ve ortamın özelliklerine göre farklı sınıf yönetimi modelleri seçilir ve uygulamaya yer verilir. Bu modeller, tepkisel, önlemsel, gelişimsel ve bütünsel olarak gruplandırmaktadır. Her modelin günümüzün modern eğitim anlayışı açısından sınırlılıkları ve yararlı yönleri bulunmaktadır. Bu modellerden biri olan önlemsel model sınıf etkinliklerini bir sosyalleşme süreci olarak ele alır. Sınıfta, istenmeyen durum ve davranışları ortaya çıkmadan önlenmesi, geleceğin planlanması ve kuralların oluşturulması gibi araçlara gereksinim duyulur. Ancak öğretmenin bu modellerin sınırları içinde sınıfını yönetmeye çalışması yeterli değildir.

Sınıfta öğretme ve öğrenme etkinliklerinin verimli olabilmesi için öğretmenin birtakım önlemler alması gerekmektedir. Alınan önlemlerin uygulamasında öğretmen, okul yönetimi, rehberlik servisi, veli ve çevredeki ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte çalışmayı gerektirir.

Bu makale, öğretmenin sınıf içinde yürüttüğü eğitim öğretim etkinlikleri sırasında oluşabilecek istenmedik davranışları önceden kestirerek, bu olumsuzlukları en aza indirmek için kullanacağı önlemsel modelin araçlarını tanıtmayı ve bu araçlarla ilgili bazı uygulama örneklerini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Sınıf yönetimi, Öğretmen, Öğrenci, Önlemsel model.

Abstract

THE TOOL OF SUCCESS IN CLASSROOM MANAGEMENT: PRECAUTIONARY MODEL

The aim of school is to train each child as a helpful individual to himself/herself, his/her family, society, humanity enabling to grow in his/her learning power and current capabilities. A teacher's success in training students undoubtedly depends on his/her being well-trained and his/her success in classroom management as well. Teachers are aware of how the facts related to the instruction period affect classroom management.

According to teachers' management understanding, to the lesson, to the subject, to the aims, to the students and to the learning environment, different classroom management models can be chosen and applied. These are reactional, precautional, developmental and holistic models. Every model has its own advantages and disadvantages according to contemporary modern education of view. As one of these models, precautionary model, takes classroom activities as a socialization process. In classroom, there is a need for some tools such as preventing unwanted situations before they come up, planning future and describing rules. However it is not adequate for teacher to manage classroom within the boundaries of this model.

In order to achieve effective teaching and learning activities, a teacher must take some precautions. The application of these precautions requires collaboration of teachers, the school administration, guidance service, parents, related institutions and organizations around.

The aim of this article is to introduce means of the precautionary model and to define some examples of application with these means that the teacher may use in predicting the undesirable behaviors which may occur during the instruction in class and in minimizing these undesirable behaviors.

Keywords: Classroom Management, Teacher, Student, Precautionary Model